

**ZAMONAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA BO'LAJAK
O'QITUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH
METODIKASI**

Tuxtayeva Mehriyo Shavkatovna

*Nizomi nomidagi toshkent davlat pegagogika universitetining
"O'zbek tili va uni o'qitish metodikasi" kafedrasi o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy ta'lim tendensiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlarni o'rganadi. Shiddat bilan o'zgarayotgan dunyo va texnologiyalar rivojlanishi sharoitida, samarali muloqotning ahamiyati tobora ortib bormoqda, ayniqsa, o'qituvchilik faoliyatida. Shu, jumladan, nutq madaniyatini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etib bormoqda.

Kalit so'zlar: nutq madaniyati, metodika, o'qituvchi, ta'lim, zamonaviy texnologiyalar.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchilarning nutq madaniyati muhim ahamiyatga ega. Nutq madaniyati, o'qituvchining muloqot qilish qobiliyati va o'quvchilar bilan samarali aloqa o'rnatishi uchun zaruriy omil hisoblanadi. Ushbu maqolada zamonaviy yondashuvlar asosida o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishning asosiy jihatlari ko'rib chiqiladi.

1. Nutq madaniyatining ahamiyati

O'qitish sifatiga ta'siri: O'qituvchilarning nutq madaniyati ta'lim jarayonining samaradorligini belgilaydi. Yaxshi nutq madaniyati o'qituvchining fikrlarini aniq, ravon va tushunarli ifodalashga yordam beradi.

O'quvchilar bilan muloqot: Nutq madaniyati o'quvchilar bilan ijobiy munosabatlar o'rnatishga, ularning ishtirokini rag'batlantirishga va o'quv muhitini yaxshilashga xizmat qiladi.

2. Zamonaviy yondashuvlar

Pedagogik texnologiyalar: Multimedia va interaktiv metodlardan foydalanish o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirishda muhimdir. Bu usullar o'quvchilarni jalb qilish va muloqotni yanada samarali qilish imkonini beradi.

Masofaviy ta'lim: Onlayn ta'lim platformalari orqali o'qituvchilar o'z nutq madaniyatini rivojlantirishda yangi imkoniyatlardan foydalanishlari mumkin. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifodalashda yordam beradi.

3. Metodik tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar: O'qituvchilar uchun nutq madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan amaliy mashg'ulotlar o'tkazish, talaffuz va intonatsiyani yaxshilashga yordam beradi.

O'z-o'zini tahlil qilish: O'qituvchilar o'z nutqini yozib olib, tahlil qilish orqali zaif tomonlarini aniqlashlari va ularni yaxshilash uchun ishlashlari mumkin.

4. Psixologik jihatlar

Ishonch va o'z-o'zini baholash: O'qituvchilarning o'z nutqiga ishonchi va o'z-o'zini baholash darajasi ularning muloqot qobiliyatiga bevosita ta'sir qiladi. O'z-o'zini rivojlantirishga qaratilgan treninglar bu jihatlarni yaxshilashga yordam beradi.

Hozirgi paytda nutq madaniyatining zamovaviy konsepsiyasi haqida ko'plab fikrlar bildirilmoqda. Ba'zi tadqiqotlarda uning uch aspekti, ba'zi ishlarda esa, uning to'rt aspekti bo'yicha izlanishlar olib borilgan. Nutq madaniyatining me'yoriylik, etik (axloqiy), kommunikativ va ritorik aspektlari mavjud bo'lib, ular o'ziga xos jihatlarga egaligi bilan xarakterlanadi²

Nutq odobi gapirish xatti-harakatlari va lisoniy faoliyatini umumiy jamlanmasi sifatida ham baholanadi. U salomlashish, uzr so'rash iltimos qilish, minvattendorchilik bildirish, tabriklash, murojaat qilish kabi vaziyatlarda o'z ifodasini topadi. Ko'cha, ishxona, uy, o'quv dargohlari, kino, teatr kabi ko'plab joylarda kishilar o'ziga xos bo'lgan nutq odobini ifoda etadilar. Mexmon kutish, mehmonga borish, bayram va tadbirlarda ishtirok etish, yig'ilishlarda katvashish, do'stlar bilan suhbat qurish kabi bir kator faoliyatlar xam bir-biridan farqlanuvchi nutq odobi qoidalariga rioya qilishini har bir kishidan talab qiladi³

Yuqoridagi fikrlardan ma'lum bo'ladiki, nutq madaniyatining etik aspekti kishining nutqida odob va axloq qoidalariga oid muammolarni. vaziyatga qarab nutq so'zlash, ma'naviy va madaniy tarbiyaning nutqdagi ifodasi kabi bir kator masalalarni vazariy jihatdan o'rgavadi.

Nutq madaniyatining aspektlaridan yana biri nutq etiketi hisoblanadi. To'g'ri, madaniyatni so'zlashish nutq etiketidagi me'yorlar to'grisidagi tasavvurni o'z ichiga oladi. Etiket, jumladan, nutq odobi nutq madaniyatining muhim unsurlaridan hisoblanadi.

Inson umumiy madaniyatining ajralmas qismi bo'lmish nutq madaniyati muayyan vaziyatda nutq odobiga rioya etishni talab qiladi.

«Nutqiy etiket deyilganda so'zlashuv odobi qoidasini tartibga soluvchi milliy, o'ziga xos stereotillar, jamiyat tomonidan suxbatdosh bilan aloqa o'rnatish, aloqani tanlangan xonallikda davom ettirish yoki tugatish uchun qabul qilgan so'zlash formulalari nazarda tutiladi». Nutqiy etiket formulalari o'z ichiga salomlashish, iltimos, uzr so'rash. xayrlashish, minnatdorchilik bildirish, tabriklash, tilak bildirish, ta'ziya izhor etish kabi tushunchalarni kamraydi.

Nutqiy etiket har bir tilda o'ziga xosdir. Bu narsa lingvistik va axloqiy jihatdan namoyon bo'lishi mumkin. Nutq madaniyatini bilish professional muloqotning asosiy shartidir. Nutq madaniyati keng ma'noda har qanday muvaffakiyatli muloqotni nazarda tutadi.

² Teshaboeva D.M. Ommaviy axborot vositalari tilining nutq madaniyati aspektida tadkiki (O'zR OAV misolida): Filol. fan. dok. dis avtoref. Toshkent: O'zDJTU, 2012 - B. 212

³ Budratov T. Nutq madaniyati asesoari T. o'qituvchi , 1994

So'zlashish madaniyati va nutq etiketi bir-biriga chambarchas bog'liq. Ular kishini ish faoliyati, professional aloqasi va hamkorligida o'zaro ijtimoiy munosabatlarni ta'minlaydi. Shuning uchun nutq madaniyati suxbatdoshlarning o'zaro muvaffakiyatini ta'minlovchi qoidalar bilan bog'lik. Ular G. Grays tomonidan har qanday muloqot prinsiplariga asoslanib ifodalangan. So'zlashuv qoidalari sifat (ma'lumot, xabar yogon bo'lmasligi lozim), mikdor (ma'lumot, xabar yetarlicha va kunda bulishi kerak) na usul (ma'lumot, xabar tushunarli, aniq. suxbatdosh uchun tushunarsiz iborasi bo'lmasligi lozimligi)ga asoslanadi

Zamonaviy yondashuvlar asosida o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish ta'lim jarayonining muvaffaqiyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilar o'z nutq madaniyatini rivojlantirish orqali o'quvchilarga sifatli ta'lim berish va ijobiy ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu esa o'z navbatida, ta'lim sohasida umumiy sifatni oshirishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Teshaboeva D.M. Ommaviy axborot vositalari tilining nutq madaniyati aspektida tadkiki (O'zR OAV misolida): Filol. fan. dok. dis avtoref. Toshkent: O'zDJTU, 2012 - B. 212
2. Budratov T. Nutq madaniyati asesoari T. o'qituvchi , 1994
3. Grays G. P. Logika i rechevoye obsheniye Novoye v zarubejnoy lingvistiki. Vipusk 16. «Lingvisticheskaya pragmatika» M. 1985-C
4. Кенжабаев, Ш. А. (1998). История обучения иностранному языку в общеобразовательной школе южных областей Узбекистана (Сурхандарьинская и Кашкардарьинская области) и пути его совершенствования на современном этапе.
5. Abdulxalimovich, K. S. (2024). VETERINARIYA YO 'NALISHIDAGI TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINI O 'QITISH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 39(2), 77-81.
6. Abdulxalimovich, K. S. (2024). VETERINARIYA YO 'NALISHIDAGI TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINI O 'QITISHNING TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-NAZARIY PEDAGOGIK ASOSLARI. Journal of new century innovations, 46(3), 119-126.
7. Abdulkhalimovich, K. S. (2024). SCIENTIFIC-THEORETICAL PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF IMPROVING THE TECHNOLOGIES OF TEACHING ENGLISH IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF STUDENTS IN THE VETERINARY DIRECTION. Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods, 2(2), 22-28.
8. Кенжабоев, Ш. А. (2023). ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В ФОРМИРОВАНИИ

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ-ВЕТЕРИНАРОВ. Лучшие интеллектуальные исследования, 9(3), 103-113.

9. Кенжабоев, Ш. А. (2023). ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ-ВЕТЕРИНАРОВ. European Journal of Interdisciplinary Research and Development, 17, 177-183.

10. Nishonov, M., & Kenjaboev, S. (2023). THE SIGNIFICANCE OF THE USE OF CHEMICAL EXPERIMENTS IN THE STUDY OF THE TOPIC" PATTERNS OF CHEMICAL REACTIONS". Science and innovation, 2(B5), 53-56.

11. Kenjaboev, S. (2023). FEATURES OF TEACHING ENGLISH IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF VETERINARY STUDENTS. Science and innovation, 2(B7), 166-170.

12. Kenjaboev, S. (2023). THE PROBLEM AND SOLUTION OF USING ENGLISH LANGUAGE TEACHING TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF VETERINARY STUDENTS. Science and innovation, 2(B7), 159-165.

13. Аблаева, Н. К., & Зулунова, К. К. (2024). ТЕМА" МАЛЕНЬКОГО ЧЕЛОВЕКА" В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ПУШКИНА (" ПОВЕСТИ БЕЛКИНА"). НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ "МА'MUN SCIENCE", 2(1).

14. Аблаева, Н. К. (2023). МНОГООБРАЗИЕ ТЕМ В ПОЭЗИИ БАБУРА. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(16), 566-569.

15. Аблаева, Н. К., & Атаназарова, Х. М. (2024). ПЕЙЗАЖНАЯ ЛИРИКА ФЕТА. JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH, 1(4), 188-193.

16. Аблаева, Н. К., & Хасанова, Ш. К. (2024). АФОРИЗМЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ГРИБОЕДОВА (" ГОРЕ ОТ УМА"). YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(4), 264-268.

17. Аблаева, Н. К. (2024). «НАРОДНАЯ ДРАМА» АН ОСТРОВСКОГО «ГРОЗА» В КОНТЕКСТЕ ФОЛЬКЛОРНЫХ И ОБРЯДОВЫХ ТРАДИЦИЙ. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 24-29.

18. Аблаева, Н. К., & Сапарбаева, С. Б. (2024). ГЕРОЙ НАШЕГО ВРЕМЕНИ"- ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ РОМАН РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. Miasto Przyszłości, 46, 693-697.

19. Аблаева, Н. К. (2023). «ТЕНЬ МОЯ НА СТЕНАХ ТВОИХ».(Восточные мотивы в творчестве Анны Ахматовой). НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ "МА'MUN SCIENCE", 1(1).